

- LÖVE A., LÖVE D. 1975. Cytotaxonomical atlas of the Arctic flora, Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 2, ss. 598.
- LÖVE A., LÖVE D., PICHI SERMOLLI R. E. G. 1977. Cytotaxonomical atlas of the Pteridophyta. Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 3, ss. 398, J. Cramer Verl.
- LÖVE A., LÖVE D. 1987. A cytotaxonomical atlas of the Balkan flora. Ser. Cytotaxonomical Atlases, vol. 4, ss. 416, J. Cramer Verl.
- LÖVE A., SOLBRIG O. 1964-1965. IOBP chromosome number reports I-IV. *Taxon* 13, 3; 14, 3.
- MÁJOVSKÝ J., MURÍŇ A. i inni. 1987. Karyotaxonomický prehľad flory Slovenska, ss. 436, Veda, Bratislava.
- MOORE D. M. 1982. Flora Europaea. Check-list and chromosome index, ss. 423, Cambridge University Press.
- MURATOVA E., KRUKLIS M. V. 1988. Chromosomnye cisla golosemennych rastenij, ss. 115, Nauka, Novosibirsk. Sibirsk. Otdel.
- POGAN E., WCISŁO H. 1983. A list of chromosome numbers of Polish Angiosperms. II. *Acta Biologica Cracoviensia* 25: 103-172.
- PROBATOVA N. S., ZHUKOVA P. G., [Liczne prace z liczbami chromosomów, zamieszczane w czasopiśmie *Botanickij Žurnal* (ZSRR)].
- SKALIŃSKA M., POGAN E. 1973. A list of chromosome numbers of Polish Angiosperms. *Acta Biologica Cracoviensia* 25: 103-172.
- SOKOLOVSKAYA A. P. i współpr. od 1937. [Liczne prace z liczbami chromosomów, zamieszczane w czasopiśmie *Botanickij Žurnal* (ZSRR)].
- SPIES J.J., JONKER A. 1987. Chromosome studies on African Plants. 4. *Bothalia* 17: 135-136.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1986. Chromosome studies on African Plants. 1. *Bothalia* 16: 87-88.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1986. Chromosome studies on African Plants. 2. *Bothalia* 16: 269-270.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1987. Chromosome studies on African Plants. 3. *Bothalia* 17: 131-135.
- SPIES J.J., PLESSIS H. 1987. Chromosome studies on African Plants. 5. *Bothalia* 17: 257-259.
- TARNAVSCHII J. T. 1948. Die Chromosomenzahlen der Anthophyten - Flora von Rumänien mit einem Ausblick auf das Polyploidie-Problem. *Buletinul Gradinunii Botanice si al Museului Botanic dela Univ. Cluj* 28, Suppl: 1-130.
- TISCHLER G. 1935-1936. Pflanzliche Chromosomenzahlen. *Tabulae Biologicae Periodicae* 11: 281-304; 12: 57-115.
- TISCHLER G. 1950. Die Chromosomenzahlen der Gefäßpflanzen Mitteleuropas, ss. 263, Uitgeverij W. Junk, S-Gravenhage

znajduje się w Zakładzie Zmienności Roślin Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN, 31-512 Kraków, ul. Lubicz 46 (opracowana przez dr L. Freya i dr M. Mizianty). Podobną kartotekę prowadzi Zakład Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki UJ, kierowany przez prof. dr J. Malecką (adres: 31-044 Kraków, ul. Grodzka 52).

Zbigniew MIREK, Marta MIZIANTY

RECENZJE BOOK REVIEW

MORTON A. G. *History of Botanical Science*. Academic Press, London - New York - San Francisco, 1981, ss. 474.

W literaturze światowej istnieje zaledwie kilka syntetycznych opracowań historii botaniki, a od dłuższego czasu zaznaczał się wyraźny brak nowoczesnego ujęcia dziejów nauki o roślinach. Toteż pojawienie się nowego zarysu historii botaniki należy odnotować z dużym zadowoleniem.

Botanika jest jedną z najstarszych dziedzin naukowego poznania, a przedstawienie jej długotrwałego, bo obejmującego ponad 2 tys. lat rozwoju nie należy do łatwych zadań. Autor książki, emerytowany profesor botaniki Uniwersytetu w Londynie, A.G. Morton, ukazuje dzieje poznania świata roślinnego na szerokim tle historycznym, w ścisłym związku z klimatem intelektualnym kolejnych epok.

Szczególnie dużo miejsca poświęca wiedzy o roślinach w kulturach starożytnych. Tak więc z książki dowiadujemy się, że najstarszą pracą botaniczną, jaka dotrwała do naszych czasów jest odkopany pod ruinami Niniwy spis około 200 gatunków roślin leczniczych, sporządzony na glinianych tabliczkach w VII wieku p.n.e., na polecenie asyryjskiego władcy, Assurbanipala.

Botanika jako nauka powstała jednak dopiero na przełomie IV/III wieku p.n.e. w starożytnej Grecji, a jej podstawy teoretyczne stworzył uczeń Arystotelesa, Teofrast z Erezu, autor dwóch dzieł, znanych w łacińskim przekładzie jako *Historia plantarum* i *De causis plantarum*.

Przez następne 1700 lat rozwój nauki o roślinach przebiegał niezmiernie powoli, z długimi okresami застоju i dopiero w XVI w. nastąpiło odrodzenie myśli teoretycznej połączone z powstaniem pierwszych flor regionalnych. Rewolucję w dziejach botaniki zapoczątkowały prace Linneusza, a podstawy jej nowoczesnego rozwoju ukształtowały się dopiero w XIX stuleciu.

W prezentowanej książce uderza wyraźna dysproporcja pomiędzy opracowaniem wcześniejszych okresów w dziejach botaniki (do końca XVIII w.), które przedstawione są wyczerpująco i na poziomie

Uwaga: Kartoteka dotycząca liczb chromosomów, ułożona wg. rodzajów, a dla Polski wg. gatunków,

współczesnej wiedzy, a ukazaniem czasów najnowszych (XIX i XX w.).

Tak więc zabrakło obszernego omówienia początków geografii roślin w dziełach Aleksandra Humboldta, a kierunki rozwoju botaniki XX w. ukazane są zaledwie w zarysie. Autor nie zaopatrzył książki w wyczerpujący indeks biograficzny, stąd też brakuje obszerniejszych informacji o botanikach tej miary co Joseph Dalton Hooker czy Anton de Bary. Spośród uczonych polskich znajdujemy tu jedynie nazwisko odkrywcy procesów plciowych u paproci, Hieronima Leszczyc-Sumińskiego, zabrakło natomiast wzmianki o innych badaczach, którzy mieli swój niewątpliwý wkład w rozwój myśli botanicznej, jak np. twórca terminu *fitosocjologia*, Józef Paczoski, czy odkrywca zjawiska mikoryzy, Franciszek Kamiński.

Braki powyższe wynikają być może z głównego założenia Mortona, którego celem było nie tyle przedstawienie wszystkich faktów z dziejów botaniki ile raczej ukazanie głównych etapów rozwoju myśli botanicznej na tle prądów intelektualnych poszczególnych epok. Trzeba przyznać, że z zadania tego autor wywiązał się doskonale, wykazując nie tylko ogromną erudycję, ale również bardzo nowoczesne podejście do historii nauki. Dzieje botaniki rozpatruje bowiem nie jako zbiór izolowanych faktów, lecz w kontekście szerokiej historycznych, społecznych i filozoficznych oddziaływań. Z tego względu *Historia botaniki* Mortona może być traktowana jako uzupełnienie istniejących opracowań, przepehionych wprawdzie faktami, lecz pozbawionych ogólniejszej refleksji nad botaniką, jako jedną z najstarszych dziedzin naukowego poznania.

Alicja ZEMANEK

Redkie i iszczazujuće vidy prirodnoj flory SSSR, kultiviruemye v botaničeskich sadach i drugich introdukcionnych centrach strany. Glavnyj Botaničeskij sad AN SSSR. Izd. „Nauka”, Moskwa, 1983, ss. 302, cena 2.80 rbl.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat botanicy radzieccy prowadzą intensywne prace nad zachowaniem gatunków roślin rzadkich i ginących w swoim kraju. Pierwsza publikacja na ten temat *Dikora-stuście vidy flory SSSR, nužadajučiesja v ochrane* ukazała się w roku 1975. W trzy lata później, w 1978 została wydana *Krasnaja kniga SSSR* zawierająca wykaz gatunków rzadkich, zagrożonych i ginących Związku Radzieckiego. Ostatnio, w 1983 roku wyszła książka *Redkie i iszczazujuće vidy prirodnoj flory SSSR, kultivirujemye v botaničeskich sadach i drugich introdukcionnych centrach strany* wydana przez Główny Ogród Botaniczny Akademii Nauk ZSSR.

Książka ta poświęcona jest 1117 rodzimym gatunkom roślin rzadkich, zagrożonych i ginących flory Związku Radzieckiego uprawianych w 94 ogrodach radzieckich. Wymieniono w niej o 611 gatunków więcej niż w obu poprzednich publikacjach.

Całość zebrała i opracowała Komisja Ochrony Roślin Ginących Rady Ogródów Botanicznych ZSSR (Komisja po ochrane rastenij Sovietsa botaničeskich sadov SSSR) pod kierunkiem P.I. Łapina z Głównego Ogródu Botanicznego AN ZSSR w Moskwie.

Książka obejmuje wstęp, pięć rozdziałów i indeks nazw łacińskich. We wstępie podano wykaz 11 stacji hodowlanych i 83 ogrodów botanicznych, w których uprawiane są rośliny objęte ochroną. Wykaz ułożony jest alfabetycznie wg nazw miejscowości.

Dwa pierwsze rozdziały omawiają rolę ogrodów botanicznych w zachowaniu gatunków roślin rzadkich i ginących flory ZSSR. W rozdziale trzecim omówiono zagrożenie niektórych gatunków w Związku Radzieckim. Rozdział czwarty poświęcony jest objętem ochroną roślinom drzewiastym, których wymieniono 270 gatunków, co stanowi 24% ogólnej liczby podanych taksonów.

Główną część książki stanowi rozdział piąty, obejmujący 257 stron druku, a poświęcony gatunkom objętym ochroną i znajdującym się już w uprawie. Przy każdym gatunku podano stopień jego zagrożenia, zasięg geograficzny, rozmieszczenie na terenie Związku Radzieckiego, oraz charakterystykę siedliskową. Podano także nazwę ogrodu(ów), w którym dany gatunek jest uprawiany, rok wprowadzenia do kolekcji, ilość egzemplarzy w kolekcji, oraz uwagi dotyczące cyklu rozwojowego w uprawie i odporność na warunki lokalne.

Jest rzeczą niezwykle cenną i godną podkreślenia, że wszystkie znajdujące się już w uprawie rośliny pochodzą ze znanych stanowisk naturalnych. Większość wymienionych gatunków uprawiana jest w kilku ogrodach, ale są i takie, które znajdują się w około 20-stu różnych ośrodkach np.: *Larix principis-rupprechtii* Mayr rośnie w 23 ogrodach, *Corylus colurna* L. w 38, *Tulipa schrenkii* Regel w 26, a *Adonis vernalis* L. aż w 42 różnych placówkach.

Alina DOROSZEWSKA

LANGE O. L., NOBEL P. S., OSMOND C. B., ZIEGLER H. (red.). *Physiological Plant Ecology. III. Responses to the Chemical and Biological Environment. Encyclopaedia of Plant Physiology, New Series* (PIRSON A., ZIMMERMANN M. H. - wyd.) tom 12. C. Springer Verl., Berlin-Heidelberg-New York, 1983, ss. 799, cena 298. - DM.

Wzrost, rozwój i sukces reprodukcyjny organizmu roślinnego uzależniony jest od oddziaływania czynników zewnętrznych: fizycznych, chemicznych, biologicznych. Uzależnienie wzrostu roślin i ich plonu od tych czynników leży u podstaw nauk rolniczych i było jednym z historycznie pierwszych zagadnień, od których zaczęła się rozwijać fizjologia roślin. Ciągłe wzrastające znaczenie fizjologicznej ekologii roślin znalazło swój wyraz w fakcie, że tom *Encyklopedii* poświęcony tym zagadnieniom, składa się aż z 4 części. Dwie pierwsze (12 A i 12

B) były już przedstawione w dziale recenzji *Wiadomości Botanicznych*. Wydana niedawno część 12 C nosi podtytuł *Wpływ czynników chemicznych i biologicznych środowiska* i obejmuje 18 rozdziałów. Pierwsze z nich poświęcone są środowisku jonowemu (nawiązując tym samym do tomu 15), osmoregulacji, halofilności i tolerancji na zasolenie. Następne omawiają fizjologię i ekologię wiązania azotu łącznie z systemami symbiotycznymi wyspecjalizowanymi w tym procesie. Dalsze rozdziały przynoszą przegląd współdziałania i wzajemnych współzależności organizmów żywych w środowisku. Są to zagadnienia niezmiernie ciekawe, które jednak, ze względu na czysto opisową informację, skąpość ścisłych danych biochemicznych i eksperymentalnych, traktowane są zwykle marginesowo jako ciekawostki w podręcznikach fizjologicznych. W omawianym tomie przedstawiono zagadnienia symbiozy mikoryzowej i porostowej, fizjologię roślin owadożernych, wzajemne oddziaływanie na siebie roślin w środowisku oraz roślin i zwierząt (na przykładzie ekosystemów wodnych). Przedstawiono ekologię zapyłania i rozsiewania owoców i nasion.

W sumie obszerny (800 stron) tom, przynosi bogaty zestaw ciekawych informacji opartych na najnowszych badaniach z zakresu fizjologii i ekologii roślin.

Jan ZURZYCKI

LANGE O. L., NOBEL P. S., OSMOND C. B., ZIEGLER H. (red.). *Physiological Plant Ecology. IV. Ecosystem Processes. Encyclopedia of Plant Physiology, New Series* (A. PIRSON, M.H. ZIMMERMANN - wyd.) tom 12 D. Springer Verl., Berlin-Heidelberg-New York, 1983, ss. 644, cena 290. - DM.

Ostatnia (IV-ta) część tomu *Fizjologiczna Ekologia Roślin* poświęcona jest głównie zagadnieniom dotyczącym całego ekosystemu. 16 rozdziałów przedstawia zagadnienia, które można zgrupować w 3 problemy. Pierwszym jest krańczenie pierwiastków mineralnych, które przedstawiono na przykładach ekosystemów lądowych, słodkowodnych i morskich. Drugi dział dotyczy produkcji roślin i obejmuje problemy modelowania wzrostu i produkcji roślin oraz przegląd produktywności systemów uprawowych (agrocenoz) i szeregu systemów ekologicznych, typowych dla poszczególnych rejonów geograficznych, np. tundry, prerii, terenów pustynnych, lasów tropikalnych, wreszcie ekosystemów wodnych. Ostatnia grupa zagadnień omawia ingerencję człowieka w ekosystemy roślinne i przedstawia fizjologiczne aspekty zastosowania pestycydów i regulatorów wzrostu, eutrofizację i zanieczyszczanie wód i atmosfery. Jeden z rozdziałów poświęcony jest zmianom stężenia NO_3 w atmosferze. Końcowy rozdział daje przegląd bezpośredniej ingerencji człowieka w struktury sy-

stemów ekologicznych.

Omawiana książka zamyka tom *Encyklopedii* poświęcony ekofizjologii. Tom ten (nie mający swego odpowiednika w pierwszym wydaniu *Encyklopedii*), stanowi wyjątkowo cenne źródło informacji nie tylko dla fizjologów roślin, ale także dla rolników i ekologów środowiskowych.

Jan ZURZYCKI

GUITONEAU G.-G., HUON A. *Connaitre et reconnaitre la flore et la végétation méditerranéennes*. Ouest France, Rennes, 1983, ss. 333.

Bogactwo i różnorodność flory i roślinności obszaru śródziemnomorskiego pociąga za sobą ogromną liczbę publikacji popularnonaukowych, takich jak prezentowana książka. Jest to bogato i barwnie ilustrowany przewodnik terenowy, umożliwiający identyfikację według kluczy i zdjęć około 600 roślin typowych dla francuskiego wybrzeża Morza Śródziemnego oraz Korsyki.

W książce omówiono warunki ekologiczne panujące w tej części obszaru śródziemnomorskiego oraz scharakteryzowano zbiorowiska roślinne. Spory rozdział poświęcono ochronie przyrody, m.in. wymieniono najważniejsze parki narodowe i obszary chronione południowej Francji.

Zasadniczą część przewodnika stanowią opisy roślin i ich duże, barwne fotografie. Większość zdjęć prezentuje rośliny w całości, co ułatwia ich rozpoznanie w terenie. Oznaczanie ułatwiają klucze do ważniejszych rodzin, a także rysunki przedstawiające cechy systematyczne. Załączono również krótki słowniczek botaniczny.

Przewodnik przeznaczony jest dla botaników-amatorów, o czym świadczy dobór gatunków oraz używanie nazw zwyczajowych. Nie umniejsza to jednak wartości książki, którą dzięki znakomitej szacie graficznej każdy weźmie do ręki z przyjemnością.

Bogdan ZEMANEK

Map of the natural vegetation of the member countries of the European Community and the Council of Europe. Scale 1:3 000 000. Second edition. Explanatory notes by A. NOIRFALIZE. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg - Council of Europe, Strasbourg, 1987. 4 arkusze mapy 82 cm x 70 cm, 81 str. tekstu objaśniającego z 48 fotografiami wielobarwnymi. Cena 59.- dolarów USA. ISBN 92-825-7265-x (wersja angielska), 92-871-1046-8 (wersja francuska) z mapą złożoną, lub 92-825-7351-6 (wersja angielska), 92-871-1048-4 (wersja francuska) z mapą zwiniętą na rolce.

W osiem lat po opublikowaniu pierwszej, prowizorycznej wersji mapy potencjalnej roślinności natu-

ralnej krajów należących do Rady Europy¹ ukazało się drugie, całkowicie zmienione wydanie tego opracowania. Nowa mapa obejmuje swym zasięgiem te same kraje, co poprzednia: Austrię, Belgię, Cypr, Danię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Islandię, Lichtenstein, Luksemburg, Maltę, Norwegię, Portugalię, R.F.N., Szwajcarię, Turcję (łącznie z jej częścią azjatycką), Wielką Brytanię i Włochy oraz – nie należącą do Rady Europy – Finlandię. Opracowanie jest dziełem 22 autorów, którzy działali pod kierunkiem 4 koordynatorów regionalnych (E. Dahl, A. Noirfalize, P. Ozenda, P. Quezel); całością prac kierował prof. A. Noirfalize z Uniwersytetu Rolniczego w Gembloux w Belgii. Nowa wersja mapy różni się od poprzedniej nieporównanie większym stopniem dokładności: jej legenda obejmuje 128 wydzieleni podstawowych (poprzednio było ich tylko 51). Z wyjątkiem azonalnej roślinności brzegów morskich, wód i bagien wszystkie uwzględnione jednostki mają charakter klimaksów roślinnych na określonych obszarach. Każde wydzielenie na mapie obejmuje więc kompleksy przestrzenne, utworzone przez liczne zbiorowiska inicjalne i zastępcze, naturalne i antropogeniczne, oraz jedno zbiorowisko klimaksowe, które – jako najważniejsze – znalazło się w nazwie danej jednostki. Autorzy posłużyli się przy tym klasyfikacją fitosocjologiczną J. Braun – Blanqueta, operując najczęściej syntaksonami w randze związków i zespołów, rzadziej rzędów i klas. Stopień rozczłonkowania wydzieleni na mapie jest bardzo znaczny; możliwości jakie w tym względzie stwarza jej skala, zostały w pełni wykorzystane. Obszerny tekst objaśniający obejmuje – obok charakterystyki wszystkich wyróżnionych jednostek syntaksonomicznych – krótkie wprowadzenie metodyczne, wykaz klasycznych miejsc występowania głównych zbiorowisk naturalnych (*loci typici*) oraz bibliografię map geobotanicznych i wybranych studiów monograficznych nad roślinnością krajów objętych opracowaniem. Tekst ilustrowany jest bardzo pięknymi fotografiami europejskich krajobrazów roślinnych.

Omawiana mapa odzwierciedla ogromny postęp, jaki dokonał się w ostatnim dziesięcioleciu na polu kartografii geobotanicznej w krajach należących do Rady Europy. Należy sobie życzyć, by następnym krokiem na tej drodze było opracowanie podobnej mapy obejmującej wszystkie kraje naszego kontynentu.

Jan KORNAŚ

VESTERGAARD P., HANSEN K. (eds.). *Distribution of vascular plants in Denmark*. Opera Botanica 96. Copenhagen, 1989, ss. 163, ryc. 593, tab. 13, ISBN 87-88702-32-4.

¹Por. *Wiadomości Ekologiczne* 27(1): 78 – 79, 1981.

Atlasy chorologiczne, publikowane ostatnio dla coraz większej liczby krajów, zawierają ogromny zasób informacji, nadających się do wielorakiej interpretacji, np. z ekologicznego lub historycznego punktu widzenia. Możliwości te wykorzystano – jak dotychczas – tylko w bardzo skromnej mierze. Najczęściej autorzy atlasów ograniczają się do załączenia do nich przezroczystych wkładek foliowych, obrazujących zróżnicowanie przestrzenne najważniejszych elementów środowiskowych. Interpretację map zasięgowych – poprzez nakładanie na nie różnych wkładek – pozostawia się samym czytelnikom. Bardzo rzadko znaleźć można w tekstach atlasów próby dyskusji uzyskanych wyników, przeważnie nader lakoniczne.

Omawiana publikacja, powstała przy udziale 10 botaników duńskich, jest pierwszą w literaturze światowej konsekwentną próbą wykorzystania wyników ukończonego niedawno (w 1980 r.) kartowania rozmieszczenia wszystkich rodzimych lub w pełni zdomowionych składników flory krajowej do wyrowadzenia możliwie wszechstronnych wniosków natury fitogeograficznej. W dwóch krótkich rozdziałach wstępnych omówiono historię kartowania flory Danii (w ramach projektu *Topographic – Botanical Investigation of Denmark* – TBU, 1931 – 1980) oraz fizycznogeograficzne warunki występowania roślin w tym kraju. Spośród 1342 map, opublikowanych uprzednio w ramach TBU, powtórzono w publikacji (z bardzo niewielkimi uzupełnieniami) mapy rozmieszczenia 563 gatunków nie występujących równomiernie w całej Danii. Gatunki te podzielono na 8 grup ekologicznych (rośliny wód, torfowisk niskich i mokrych łąk, wybrzeży morskich, muraw i wydm piaszczystych, wrzosowisk i torfowisk wysokich, lasów i zarośli, siedlisk ruderalnych i miejskich oraz pól uprawnych). W obrębie każdej grupy wyróżniono gatunki o podobnym typie lokalnego rozmieszczenia na terenie kraju i podjęto próbę wyjaśnienia ujawnionego zróżnicowania zasięgów wpływem czynników przyrodniczych i antropogenicznych, działających współcześnie lub w przeszłości. Udało się przy tym wykryć i wythumaczyć wiele prawidłowości zasięgowych; równocześnie wyłoniło się sporo nowych pytań i wątpliwości, które zapewne staną się punktem wyjścia dla dalszych, pogłębionych badań florystycznych.

Jan KORNAŚ

SCHULTZ J. *Die Ökozonen der Erde. Die ökologische Gliederung der Geosphäre*. (Uni-Taschenbücher 1514). Eugen Ulmer Verl., Stuttgart, 1988, ss. 488, ryc. 189, tab. 48. Cena 36.80. – DM. ISBN 3-8001-2604-4.

Omawiana książka wyszła spod pióra geografa, zajmującego się przede wszystkim zagadnieniami geoeologii. Stanowi ona oparte na solidnych pod-

stawach rzeczowych wprowadzenie w zagadnienie podziału Ziemi (ściślej: jej obszarów lądowych) na naturalne strefy (ekozony). Autor wyróżnia dziewięć takich jednostek najwyższego rzędu: strefę polarno-subpolarną, strefę borealną, wilgotne obszary średnich szerokości geograficznych, suche obszary średnich szerokości, suche obszary tropikalne i subtropikalne, wilgotne zimą obszary subtropikalne (o klimacie typu śródziemnomorskiego), wilgotne latem obszary tropikalne, zawsze wilgotne obszary subtropikalne i zawsze wilgotną strefę tropikalną. W dwóch rozdziałach wstępnych przedstawiono ogólną problematykę i metodykę prac nad strefowym podziałem Ziemi. Właściwą treść książki stanowi 9 rozdziałów regionalnych, w których scharakteryzowano kolejno wszystkie wyróżnione przez autora ekozony lądowe. Dla każdej z nich przedstawiono zasięg geograficzny, klimat, stosunki hydrologiczne, gleby, rzeźbę, roślinność, świat zwierzęcy, zaludnienie i gospodarkę ludzką. Omówione jednostki odpowiadają na ogół zonomiom wyróżnionym przez H. Waltera w oparciu o kryteria klimatyczno-geobotaniczne. W odróżnieniu od publikacji H. Waltera i jego współpracowników książka J. Schultza nie kładzie punktu ciężkości na zagadnienia geobotaniczne, lecz stara się w równej mierze uwzględnić wszystkie podstawowe elementy środowiska przyrodniczego i naświetlić ich wpływ na rozmieszczenie i działalność gospodarczą społeczeństw ludzkich. Dzięki temu stanowi ona bardzo przydatne uzupełnienie ogłoszonych ostatnio opracowań na temat strefowości szaty roślinnej Ziemi, cenne zwłaszcza dla czytelnika obznajomionego z literaturą geobotaniczną, a mniej zorientowanego w innych działach geografii fizycznej. Wartość omawianej książki podnosi również i to, że uwzględnia ona wiele najnowszych osiągnięć badawczych w zakresie poruszanej tematyki (takich jak najnowsza klasyfikacja gleb Ziemi opracowana przez FAO-UNESCO, problemy przepływu energii i produkcji materii oraz bilansu wodnego i obiegu ważniejszych pierwiastków w ekosystemach różnych stref klimatycznych, itp.). Bogata i dobrze dobrana strona ilustracyjna uzupełnia tekst i bardzo ułatwia jego zrozumienie. Po każdym rozdziale podano obszerne wykazy bibliograficzne, uwzględniające przede wszystkim pozycje najnowsze, i to z różnych kręgów językowych. Całości dopełnia szczegółowy skorowidz rzeczowy.

Jan KORNAŚ

BÄRTELS A. *Farbatlas TROPENPflanzen. Zier- und Nutzpflanzen*. Eugen Ulmer Verl., Stuttgart, 1989, ss. 320, 308 fotografii wielobarwnych. Cena 38. - DM. ISBN 3-8001-3448-9.

Każdy, kto po raz pierwszy znajdzie się w strefie gorącej Ziemi, staje bezradny wobec bogactwa i różnorodności miejscowego świata roślin. W początkowych chwilach są to przede wszystkim

rośliny ozdobne i użytkowe, sadzone ręką ludzką, te same we wszystkich zakątkach strefy tropikalnej. Omawiana książka ma za zadanie ułatwić jej czytelnikowi rozpoznanie takich właśnie gatunków i dostarczyć najważniejszych informacji na ich temat. Jej największą zaletą są znakomite, nader starannie dobrane i przepięknie reproduktowane fotografie wielobarwne, przedstawiające 300 gatunków drzew, krzewów i roślin zielnych, uprawianych najczęściej w strefie gorącej. Około dwie trzecie spośród nich to gatunki ozdobne, sadzone w parkach, ogrodach i wzdłuż ulic w miastach; jedną trzecią tworzą rośliny użytkowe w ścisłym tego słowa znaczeniu: zboża i inne rośliny skrobiowe, warzywa, drzewa i krzewy owocowe, rośliny dostarczające używek, przypraw i surowców technicznych. W krótkim wstępie omówiono warunki klimatyczne wilgotnych tropików i ważniejsze występujące w nich formacje roślinne. Właściwą treść książki tworzą opisy poszczególnych gatunków roślin, zawierające dane co do ich przynależności systematycznej, pokroju, morfologii liści, kwiatów i owoców, pierwotnego rozmieszczenia geograficznego, historii uprawy, wartości użytkowej, znaczenia etnobotanicznego (np. w tradycyjnym lecznictwie, wierzeniach, obrzędach magicznych itp.), a często także roślin pokrewnych lub zbliżonych co do wyglądu. Na końcu książki podano wykaz najważniejszych tropikalnych ogrodów botanicznych, wykaz ogrodów botanicznych w Republice Federalnej Niemiec posiadających najbogatsze kolekcje roślin tropikalnych, spis podstawowej literatury przedmiotu i dwa skorowidze systematyczne: nazw łacińskich i niemieckich.

Atlas Bärtele'a zasługuje na gorące polecenie tym wszystkim, którzy mają możliwość zetknięcia się z przyrodą tropikalną na miejscu, w strefie gorącej, lub pragną zaznajomić się z jej przedstawicielami w szklarniach naszych ogrodów botanicznych.

Jan KORNAŚ

REISIGL H., KELLER R. *Lebensraum Bergwald. Alpenpflanzen in Bergwald, Baumgrenze und Zwergstrachheide. Vegetationsökologische Informationen für Studien, Exkursionen und Wanderungen*. Gustav Fischer Verl., Stuttgart - New York, 1989. Opr., 144 str., 182 fotografie barwne, 86 rycin z 500 rysunkami, 34 diagramy. Cena 34. - DM. ISBN 3-437-20451-3.

W dwa lata po ukazaniu się książki H. Reisigla i R. Kellera o życiu roślin w wysokogórskich piętrach Alp² trafia obecnie do rąk czytelników podobne opracowanie dotyczące pięter leśnych, górnej granicy lasu i rozciągających się ponad nią zarośli subalpejskich. Obie książki dopełniają się wzajemnie, tworząc jedną całość. Część druga jest równie bogato

²Por. *Wiadomości Botaniczne* 32(4): 247, 1988.

ilustrowana jak część pierwsza. Znajdują się w niej znakomite fotografie krajobrazów roślinnych i płatów poszczególnych zbiorowisk leśnych i zarosłowych oraz przepiękne zdjęcia pojedynczych roślin – drzew, krzewów i roślin runa, zarówno kwiatowych jak i zarodnikowych – w ich naturalnym otoczeniu. Obok fotografii zamieszczono schematy pionowego rozmieszczenia zbiorowisk i rysunki przedstawiające nadziemną i podziemną strukturę ich płatów. Tekst rozdziałów wstępnych obejmuje krótkie informacje o historii flory Alp i kształtowaniu się ich szaty leśnej, z uwzględnieniem wpływów człowieka i występujących obecnie zagrożeń ekologicznych. Omówiono w nim także warunki klimatyczne i glebowe, z jakimi związane są lasy alpejskie, i przedstawiono pionowe zróżnicowanie szaty leśnej na dwóch zasadniczych typach podłoży: wapiennym i bezwapiennym. Osobne rozdziały poświęcono zjawisku górnej granicy lasu i ekofizjologicznym właściwościom drzew i krzewów występujących w jej pobliżu. Właściwą treść książki tworzy przegląd zbiorowisk leśnych i zarosłowych w ich pionowym zróżnicowaniu: lasów bukowych i bukowo-jaworowych, jedlin, świerczyn, borów limbowo-modrzewiowych u górnej granicy lasu, widnych drzewostanów modrzewiowych powstałych dzięki wypasowi („Lärchenwiesen”), lasów drzewiastej kosówki *Pinus uncinata*, różnych typów zarośli subalpejskich (utworzonych przez kosodrzewinę *Pinus mughus*, kosą olchę *Alnus viridis*, różaneczniki *Rhododendron ferrugineum* i *Rh. hirsutum* itd.) oraz roślinności ziołoroślowej. Książkę zamyka wykaz najważniejszej literatury (fitosocjologicznej, fitogeograficznej i ekofizjologicznej) i dwa skorowidze systematyczne: nazw łacińskich i niemieckich.

Drużga część opracowania Reisigla i Kellera jest równie udana jak część pierwsza, tak co do treści, jak i szaty zewnętrznej. Warto ją więc polecić tym wszystkim, którzy szukają przystępnego a równocześnie rzetelnego pod względem naukowym wprowadzenia w świat roślinny Alp.

Jan KORNAŚ

SHUGART H. H. *A theory of forest dynamics. The ecological implications of forest succession models.* Springer Verl., New York – Berlin – Heidelberg – Tokyo, 1984, ss. XIV + 278. ISBN 3-540-96000-7.

Hernan H. Shugart zajmuje się od wczesnych lat 1970-tych modelowaniem dynamiki populacji drzew tworzących zbiorowiska leśne. Jego książka jest przeglądem stosowanych podejść i podsumowaniem dotychczasowych doświadczeń w tej dziedzinie. Autor nie ogranicza się jednak do przedstawienia znanych modeli komputerowych, ale próbuje powiązać je z ogólnymi koncepcjami ekologicznymi, charakteryzuje ich możliwe zastosowania oraz wyciąga ogólne wnioski wynikające z wycieńczeń odnoszących się do

zbiorowisk leśnych z różnych części świata (głównie Ameryki Północnej i Australii). Rozdział pierwszy – wprowadzający – poświęcony jest ogólnym koncepcjom dotyczącym natury roślinności i dynamiki zbiorowisk. Najszerzej omówione są różne aspekty sukcesji, stanowiące teoretyczną podstawę dla modeli scharakteryzowanych w dalszych rozdziałach. W połowie lat 1970-tych zaznaczyły się dwa różne podejścia w modelowaniu dynamiki lasu. Wynikiem ich były modele oparte na założeniu, że czynniki decydujące o zmianach dynamicznych są uchwytne dopiero na poziomie organizacji płatu leśnego oraz modele symulujące dynamikę lasu na podstawie obliczeń uwzględniających wzrost i rozwój każdego indywidualnego drzewa w płacie leśnym. H.H. Shugart jest zdania, że przydatne są oba wymienione typy modeli, gdyż umożliwiają badanie sukcesji w różnych skalach. W następnych rozdziałach omówione są kolejno: komputerowe modele sukcesji leśnej, modele luk powstałych w zwartych zbiorowiskach leśnych, dynamika luk tworzących mozaikę w zbiorowiskach leśnych, typy dynamiki krajobrazu, rola zwierząt w krajobrazowej mozaice, przewidywanie na podstawie zmian obserwowanych w małej skali konsekwencji objawiających się w dużej skali i na zakończenie teoria dynamiki lasu. Dodatek zawiera program modelu FORET (w języku FORTRAN IV), opracowany i stosowany przez autora i współpracowników między innymi dla lasów w południowych Appalachach. Służy on do przewidywania zmian zachodzących w czasie w konkretnym, wielogatunkowym zbiorowisku drzew. W sumie jest to książka warta polecenia zarówno ekologom jak i leśnikom, tym bardziej, że symulowanie na maszynach cyfrowych stosunkowo wolno przebiegających procesów ekologicznych jest metodą badawczą coraz częściej stosowaną przez teoretyków i praktyków.

Zbigniew DZWONKO

ŠKOL'NIK M. J., ALEKSEEVA-POPOVA N. V. (red.). *Rastenija v ekstremal'nych uslovijach mineral'nogo pitanija. Ekologo-fiziologičeskie issledovanija.* Izd. „Nauka”, Leningrad, otd. Leningrad, 1983, ss. 177.

Ukazanie się recenzowanej książki jest ważne ze względu na wzrastające zainteresowanie ekologów wpływem metali ciężkich na rośliny, zwierzęta, ludzi i całe ekosystemy. Tylko pobieżny przegląd literatury wskazuje, że wzrost publikowanych prac na ten temat ma charakter wykładniczy. W monografii omówiono fizjologiczne i ekologiczne podstawy odporności i adaptacji roślin i ich metabolizm w skrajnych pod względem odżywiania mineralnego warunkach środowiskowych.

Książka składa się z trzech obszernych rozdziałów: 1. Adaptacje roślin fitocenoz naturalnych rosnących w warunkach nadmiaru metali ciężkich w

glebach, 2. Gromadzenie pierwiastków w roślinach, 3. Zmiany w metabolizmie związków fenolowych u roślin w ekstremalnych warunkach odżywiania. Każdy z rozdziałów otwiera podrozdział będący artykułem przeglądowym, natomiast pozostałe podrozdziały poświęcone są zagadnieniom szczegółowym. Zestawienie wykorzystanych pozycji literaturowych sporządzono odrębnie dla każdego głównego rozdziału. Taki układ treści jest przejrzysty i wygodny dla korzystającego z książki.

Monografia oparta jest, oprócz danych z piśmiennictwa światowego, na oryginalnych i wcześniej nie publikowanych badaniach autorów dotyczących np. zmienności wewnątrzpopulacyjnej roślin pod wpływem zwiększonej zawartości ołowiu w glebie czy tolerancji roślin na metale. Książka ta stanowi cenne kompendium wiedzy w dziedzinie, która codziennie przynosi nowe odkrycia.

Barbara GODZIK

NIKITIN W. W. *Sornyje rastienija flory SSSR*. „Nauka” Leningradzkoje Otdielenie, Leningrad, 1983, ss. 454, tablic 40, tabel 6, mapa 1. Akademia Nauk SSSR, Akademia Nauk Turkmenskoj SSR, Instytut Botaniki, UDK 632.51 (47+57). Opr., cena 2 ruble 90 kop.

Praca stanowi rezultat krytycznego uogólnienia publikacji (spis literatury), omawiających badania nad chwastami, przeprowadzone w ciągu ostatnich 50-ciu lat w ZSRR. Wyczerpująco omówiono wiele zagadnień, jak: chwasty częścią biosfery, formy życiowe i biologiczne typy chwastów, bioekologiczne podstawy walki z chwastami i towarzyszące im środki oraz główne chwasty polnych kultur i rejonu ich rozmieszczenia w kraju. Przedstawiono 1032 gatunki, mieszczące się w 72 rodzinach, zaczynając od Equisetaceae po Asteraceae.

Opracowanie może być również wykorzystane jako klucz, w tym celu zamieszczono w nim dichotomiczny układ dla określenia rodzin, rodzajów i gatunków. Opisy gatunków zamieszczono w następującej kolejności: nazwa rosyjska, nazwa łacińska, odsyłacz do tablicy (rysunku), forma życiowa, wysokość (w cm), fenologia (rzymskie cyfry, oznaczające miesiące kwitnienia), miejsca występowania (pierwotne, wtórne – ruderalne, segetalne), znaczenie chwastu, występowanie we florystycznych rejonach. Biologię i agrotechniczne metody walki przedstawiono bardzo szczegółowo tylko dla najbardziej rozpowszechnionych i uciążliwych w uprawach rolniczych chwastów.

Dzieło zilustrowano 40 tablicami, w których na rysunkach przedstawiono około 400 gatunków, mających istotne znaczenie dla ich określenia oraz rozpoznania. Tabele (6) obrazują różne zagadnienia dotyczące flory chwastów (apofityzm i antro-pofityzm, trwałość, ekologiczne typy itd.). Mapa

obrazuje geograficzne rozmieszczenie chwastów w różnych rejonach, sporządzono ją na podstawie „Flory ZSRR” i „Flory europejskiej części ZSRR”.

Bogata literatura przedmiotu, obejmująca 373 pozycje, może być bardzo przydatna polskim badaczom.

Ta starannie wydana praca, stanowi cenną pozycję w literaturze herbologicznej.

Jan SICIŃSKI

ERDELSKA O. *Embriológia krytosemenných rastlín*. Veda, Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, Bratislava, 1981, ss. 200+32 (wkładka). Cena 38. – Kcs.

Jest to pierwsze tego rodzaju monograficzne opracowanie w Czechosłowacji (w języku słowackim). Autorka sporo miejsca przeznaczyła na opisanie rozwoju gametofitów męskiego i żeńskiego, powstawania gamet oraz procesów zapłodnienia (rozdziały 1,2,3). Krótko i jasno napisała na temat powstawania i rozwoju typów endospermy (rozdział 4). Bardzo dużo miejsca i uwagi poświęciła rozwojowi zarodka (rozdział 5), zaś w ostatnim (6) rozdziale wymieniła typy rozmnażania apomiktycznego i dała ich krótki opis. Obok danych otrzymanych podczas badań nad materiałem utwalonym, umieszczono wyniki obserwacji nad materiałem żywym.

Spis literatury liczy ponad 500 pozycji, prac przeważnie oryginalnych. Wśród nich znajdują się także opracowania autorów polskich (około 30). Całość zamykają krótkie streszczenia po rosyjsku i angielsku oraz skorowidz rzeczowy. Książka jest ilustrowana trafnie dobranymi rysunkami i czarno-białymi fotografiami.

Opracowanie to zawiera podstawy embriologii opisowej, porównawczej i eksperymentalnej. Powinno więc zainteresować nie tylko embriologów, ale także przedstawicieli innych dyscyplin (np. taksonomów, genetyków). Przyda się również badaczom zajmującym się problemami mocno związanymi z praktyką, jak np. selekcją czy nasiennictwem.

Ludwik FREY

FRISVOLL A. A. *A taxonomic revision of the *Racomitrium canescens* group (Bryophyta, Grimmiiales)*. Gunneria Nr 41, Botanical Series Nr 13, Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab Museet, Trondheim, 1983, ss. 181, ryc. 52. ISBN 82-7126-336-6.

Racomitrium canescens (Hedw.) Brid., pospólity w całej Holarktydzie mech suchych i nasłonecznionych siedlisk, jest gatunkiem bardzo zmiennym, wytwarzającym niezliczoną ilość modyfikacji siedliskowych, którym w przeszłości nadawano rozmaite rangi taksonomiczne. Szczegółowe studia taksono-

miczne przeprowadzone przez autora niniejszej monografii ujawniły istnienie w tym krytycznym kompleksie aż ośmiu gatunków, z których *R. elongatum* i *R. pygmaeum* zostały opisane jako nowe. Podstawowymi cechami odróżniającymi wszystkie te gatunki są m.in. typ rozgałęzienia łodyżek, brodawkowanie komórek blaszki liściowej, budowa żebra, kształt hialinowego włoska oraz budowa komórek skrzydłowych liści. Są one genetycznie uwarunkowane i stąd też niektóre te gatunki rosną często w próbach mieszańców, nie wykazując form przejściowych.

Omawiana monografia zasługuje na baczną uwagę ze względu na wzorowy układ, świetne rozwiązanie problemów nomenklatorycznych i typizacyjnych oraz znakomite opisy i ilustracje każdego taksonu. Rozmieszczenie wszystkich gatunków zostało przedstawione na mapach punktowych. W Polsce rosną trzy gatunki z omawianego kompleksu, *R. canescens*, *R. ericoides* oraz *R. elongatum*. Bardzo pożądanym byłoby zrewidowanie wszystkich dostępnych materiałów zielnikowych z naszego kraju w celu zbadania faktycznego rozmieszczenia geograficznego tych gatunków.

Ryszard OCHYRA

IRELAND R. R., LEY L. M. *Type specimens of bryophytes in the National Museum of Natural Sciences, National Museum of Canada*. Syllogeus Nr 47, National Museum of Canada, Ottawa, 1984, ss. 69. ISSN 0704-576x.

Badanie okazów typowych, które posłużyły do opisanie nowych taksonów ma w nowoczesnej systematyce roślin znaczenie podstawowe. Stąd też wielkiego znaczenia nabierają wszelkie informacje o miejscu przechowywania określonych typów. Niniejsze opracowanie zawiera wykaz typów mszaków w zielniku Muzeum Narodowego Kanady w Ottawie. Autorom udało się zlokalizować w sumie 848 typów mchów i 86 typów wątrobowców, z czego ponad połowę stanowią typy taksonów opisanych ze zbiorów Johna Macouna, jednego z najwybitniejszych zbieraczy mszaków w Ameryce Północnej w ubiegłym stuleciu. Zostały one zestawione w osobnym wykazie, w odróżnieniu od typów pochodzących z innych źródeł.

Wszystkie typy zostały ułożone w porządku alfabetycznym według oryginalnych nazw, do których się odnoszą. Przy każdym z nich podane są: nazwisko(a) autora(ów), którzy opisali dany takson, dane bibliograficzne, rodzaj typu, treść etykiety oraz aktualnie akceptowana pozycja systematyczna taksonu, o ile uległa zmianie od czasu opisanie.

Omawiana pozycja nie wymaga specjalnej rekomendacji. Życzyć by sobie tylko należało, aby wzorem R. R. Irelanda i L. M. Ley poszli kuratorzy innych światowych zielników briologicznych i skatalogowali typy w podległych im zielnikach. Byłby

to najlepszy prezent dla wszystkich taksonomów zajmujących się mszakami.

Ryszard OCHYRA

CWIETKOWA N. N., KRIUKOWA Z. F., CZERNAJA T. A., CZERNOBAJEWA M. B. *Katalog literatury po mochoobraznym (Bryophyta) 1976-1980*. Biblioteka AN ZSRR, Leningrad, 1983, ss. 231. Miękką opr., format 14.3 x 20.0 cm. Cena 0.55 rubla.

Jest to już czwarty z kolei katalog literatury briologicznej z lat 1976-1980, znajdującej się w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Nauk ZSRR w Leningradzie. Poprzednie edycje obejmowały odpowiednio lata 1946-1960, 1961-1970 i 1971-1975. Choć wydawnictwo to było pomyślane jako podręczne źródło informacji dla briologów radzieckich, to szybko okazało się, że jego znaczenie jest znacznie szersze, przede wszystkim jako najlepsze i pełne źródło radzieckiej literatury briologicznej, która nie zawsze jest łatwo dostępna.

Podobnie jak w poprzednich tomach tej serii autorzy zachowali ten sam układ i sposób prezentowania danych, podając w pierwszej kolejności alfabetyczny wykaz publikacji radzieckich (356 pozycji), a na drugim miejscu publikacje obce (1329 pozycji). Prócz tego zawarte tu są liczne uzupełnienia do katalogów wydanych uprzednio, zawierające w sumie 165 pozycji, w tym 121 radzieckich.

Jasna i dokładna prezentacja wszystkich najważniejszych danych bibliograficznych sprawia, że niniejsze wydawnictwo cieszy się dużym wzięciem i popularnością w świecie briologicznym. Nie inaczej będzie zapewne i w przypadku niniejszego tomu.

Ryszard OCHYRA

SZLJAKOW R. N., KONSTANTINOWA N. A. *Konspekt flory mochoobraznych Murmanskij Oblasti*. Akademia Nauk ZSRR, Apaty, 1982, ss. 228, ryc. 50. Miękką opr., format 17 x 26 cm. 1982. Cena 1.00 rubel.

Okręg Murmański, obejmujący Półwysep Kola wraz z terenami położonymi na zachód aż po granicę fińską, należy niewątpliwie do najlepiej poznanych pod względem briologicznym obszarów w całym Związku Radzieckim. Zasługa w tym głównie fińskich briologów (V. F. Brotherus, R. Tuomikoski, A. V. Auer, E. Häyren), którzy dostarczyli w okresie międzywojennym i wcześniej masę danych florystycznych z zachodnich części tego terytorium, a zwłaszcza z obszaru byłego fińskiego Parku Narodowego „Kuusamo”.

Niniejsze opracowanie jest systematycznym wykazem wszystkich gatunków wątrobowców i mchów stwierdzonych dotąd w Okręgu Murmańskim. Rośnie

tu w sumie 435 gatunków mchów i 164 gatunki wątrobowców. Sporo uwagi autorzy poświęcają problemowi gatunków rzadkich, z których wiele znajduje się na „czerwonej liście” gatunków „ginących i zagrożonych”. Jest ich w sumie aż 119 (ok. 20%), a koncentrują się one w czterech rejonach na Półwyspie Kola, które zdaniem autorów zasługują na specjalną ochronę.

Omawiana książka wypełnia dotkliwą lukę w literaturze bryologicznej poświęconej Arktyce i jest cennym źródłem informacji dla briogeografów. Szczególnie wartościowe są mapy rozmieszczenia kilkudziesięciu gatunków mszaków na Półwyspie Kola, które dotąd nigdzie nie były publikowane.

Ryszard OCHYRA

BISCHLER H. *Marchantia L. The New World species*. Bryophytorum Bibliotheca, Bd 26. J. Cramer, Vaduz, 1984, ss. 228, ryc. 45, format 23.0 x 14.5 cm, opr. Cena 60. – DM. ISBN 3-7682-1401-x.

Marchantia jest bez wątpienia najlepiej znanym rodzajem wśród wszystkich wątrobowców. Opisy i ilustracje *M. polymorpha* L., najpospolitszego gatunku tego rodzaju, są zamieszczane niemalże we wszystkich podręcznikach botaniki, a duże i efektowne plechy tego gatunku są często spotykane na rozmaitych siedliskach, co nie może ująć uwagi nawet przygodnego obserwatora. Omawiana książka jest pierwszą z serii zaplanowanych rewizji taksonomicznych całego rodzaju *Marchantia*, obejmującą gatunki Nowego Świata. Rośnie ich tu w sumie 9, z czego 5 to endemity.

Omawiana monografia jest opracowana bardzo starannie, według najlepszych wzorów przyjętych w tego typu pracach. Opisy taksonów są ścisłe i wyczerpujące, a uzupełniają je obszernie dyskusje taksonomiczne oraz świetne ryciny kreskowe i zdjęcia skaningowe najważniejszych struktur gametofitu i sporofitu. Obszernie omówiona jest również ekologia każdego gatunku, a rozmieszczenie geograficzne wszystkich taksonów ilustrują mapy punktowe oraz pełne wykazy badanych okazów. Klucze do oznaczania są bardzo starannie i jasno skonstruowane i umożliwiają oznaczenie zarówno roślin płonnych jak też posiadających archeogoniofory bądź antherydiofory.

Monografia amerykańskich porostnic jest bardzo ważną pozycją w bryotaksonomii. Należałoby sobie tylko życzyć aby autorka zrewidowała ten rodzaj na innych kontynentach.

Ryszard OCHYRA

MROZIŃSKA T. *Zielenice (Chlorophyta). Edogoniowce (Oedogoniales)*. Flora Polski. PWN, Kraków, 1984, ss. 313. Cena 240. – zł. ISBN 83-01-05250-3.

Jest to pierwsze dzieło z wielotomowej serii krytycznych opracowań poświęconych taksonomii, rozmieszczeniu i ekologii glonów występujących w Polsce. Wykonane zostało w ramach serii *Flora Polski*, wydawanej przez Instytut Botaniki PAN w Krakowie.

Książka Teresy Mrozińskiej składa się z części ogólnej noszącej tytuł *Charakterystyka ogólna rzędu Oedogoniales* (str. 7–34, 32 ryc.) i części szczegółowej pt. *Rząd Oedogoniales – Edogoniowce* (str. 35–313, 178 ryc.). W części pierwszej podaje Autorka krótką charakterystykę rzędu, a w następnych rozdziałach omawia budowę komórki, jej podział oraz rozmnażanie gatunków. Ryciny umieszczone w tej części ułatwiają zrozumienie procesów generatywnych. W tej części Autorka podaje również wskazówki dotyczące zbioru i hodowli edogoniowców. Fenologia pojawienia się faz generatywnych, w tej grupie zielenic, jest interesującym uzupełnieniem części ogólnej.

W drugiej części podaje T. Mrozińska opisy 105 gatunków rodzaju *Oedogonium*, 1 gatunku *Oedocladium* i 31 gatunków rodzaju *Bulbochaete*. Opisy poprzedzone są kluczami do identyfikacji gatunków. Opisy zawierają wyczerpującą informację o organach generatywnych, gdyż rozróżnienie gatunków opiera się na ich kształtach oraz na wyróżnieniu jednopienności bądź dwupienności. Autorka podaje dokładnie rozmieszczenie taksonów w akwenach Polski z uwzględnieniem ich siedlisk.

Wszystkie opisane taksony są przedstawione na znakomitych rycinach, przeważnie oryginalnych (na 178 rycin zamieszczonych w części szczegółowej 148 jest autorstwa T. Mrozińskiej), dobrze obrazujących cechy diagnostyczne. Monografia zawiera bogatą literaturę ułatwiającą studia edogoniowców.

Recenzowana książka winna się znaleźć w rękach wszystkich algologów, stanowi ona bowiem nieodzowną pomoc w badaniach tej grupy glonów. Stanie się ona również cenną pozycją w prowadzeniu zajęć dydaktycznych na wyższych uczelniach.

Wysoko należy więc ocenić inicjatywę Redaktorów włączenia krytycznych opracowań glonów do serii *Flora Polski*.

Joanna Z. KADLUBOWSKA

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 15th INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS. Tokio, Japonia, sierpień/wrzesień 1993; (23 – 27.VIII. – sesja nomenklatoryczna, 28.VIII. – 3.IX. – sesja ogólna)

Informacje:

Prof. Kunio Iwatsuki, Secretary General XV International Botanical Congress Department of